

LA REVISTA

QUADERNS DE PUBLICACIÓ QUINZENAL

ANY VIII, NUMS. CLXI i CLXII, JUNY I - XVI, MCMXXII

Número solt, 50 cèntims.

SUMARI

Una política realista, per TOMÁS GARCÉS.—Les roses del marquès de Balanzó, per R. RUCABADO.—El llibre de «L'home del qual es parla», per CRISTÓFOR DE DOMÈNEC.—Jules Romains a Barcelona, per JOAN ESTELRICH.—El concurs literari de l'Associació Catalana d'Estudiants. Poesies per: TOMÁS GARCÉS, PERE BENAVENT, C. FAGES DE CLIMENT, OCTAVI SALTOR, R. BLASI I RABASSA.—Prosa literària: L'amor de la fugacitat, per JOAN BADÍA.—Aportacions (del llibre *Joaquim Vayreda*, monografia de Rafael Benet).—Els llibres.—Les arts plàstiques.—
Les Revistes.

ADMINISTRACIÓ: CORTS CATALANES, 613 · BAIXOS

BARCELONA

LA REVUE DE GENEVE

Directeur: ROBERT DE TRAZ

Internationale, mais non internationaliste, la *Revue de Genève* est un organe de liaison. Elle groupe des écrivains représentatifs de chaque nation, afin qu'il s'expliquent. Revue de civilisation comparée, elle donne chaque mois, grâce à des collaborateurs de tous pays, l'image vivante et contemporaine d'un monde où personne ne peut plus s'isoler.

La *Revue de Genève* publie des œuvres de Maurice Barrès, Georges Duhamel, Elie Faure, Edmond Jaloux, Daniel Halévy, Camille Mauclair, André Suarès, Albert Thibaudet, Hellens, B. Croce, G. Ferrero, Vilfredo Pareto, G. Prezzolini, Bennett, Joseph Conrad, J. Joyce, George Moore, Shaw, N. Murray Butler, John Erskine, Ch. Macfarland, F. W. Förster, Freud, Thomas Mann, Rathenau, Redlich, Keyserling, A. Kouprine, Milioukov, Remisov, Alexis Tolstói, Branting, Lange, Nansen, J. Bojer, Per Hellström, Lagerkvist, Masaryk, Bénès, A. Apponyi, I. de Voinovitch, Markovitch, Unamuno, Madariaga, etc., etc.

	Un an	Six mois	Prix du numéro	
Suisse	Fr. 36.—	Fr. 19.—	Fr. 4.—	Pour tous renseignements s'adresser à la S. A. des Editions «Sonor», 46, rue du Stand, Genève.
Etranger (argent suisse)	» 44.—	» 23.—	» 4.50	

EDITORIAL CATALANA, S. A.

La Veu de Catalunya.—Agricultura.—Biblioteca Literària.—D'ací d'allà.—Economia i Finances.—Biblioteca Catalana

ENCICLOPÈDIA CATALANA

VOLUMS PUBLICATS

- I.—La crisi del règim, per A. Rovira i Virgili.
- II.—Exploració polar, per William S. Bruce, traducció de Carles Riba.
- III.—Roma, per W. Warde Fowler, traducció de l'anglès, per J. de Fontcuberta.
- IV.—Filosofia crítica (volum doble), curset donat a l'Institut d'Estudis Catalans l'any 1917, per R. Turró.
- V.—Astronomia, per Arthur R. Hinks, traducció de l'anglès, per A. Desvallès i C. Riba.
- VI.—Nacionalisme. Textos extrets dels llibres, escrits i discursos de N'Enric Prat de la Riba. Tria, sistematització i pròleg de A. Rovira i Virgili.
- VII.—Aritmètica Mercantil (vol. dob.), per Emili Vaílles.
- VIII.—El règim Jurídic de Catalunya, per Martí Esteve.
- IX.—Gramàtica Francesa (vol. dob.), per P. Fabra.
- X.—El Municipi Modern, per F. Culi Verdaguer.
- XI.—Doctrina Estètica del Dr. Torras i Bages, per Mn. C. Cardó.
- XII.—Piscicultura, per J. Maluquer.
- XIII.—El Papat i els temps moderns, per W. Barry, traducció de l'anglès, per J. Carner.
- XIV.—El Renalxement, per E. Sichel, traducció de l'anglès, per J. March.
- XV.—La Civilització Bizantina, per P. M. Bordoy-Torrents.
- XVI.—Prehistòria Catalana (volum doble), per P. Bosch Gimpera.
- XVII.—Història d'Anglaterra, per A. F. Pollard, traducció de l'anglès, per J. de Fontcuberta.
- XVIII.—Història de Rússia (volum doble), per A. Rovira i Virgili.
- XIX.—L'antig Orient, per D. G. Hogarth, traducció de J. March.
- XX.—Economia Política, (volum doble), per S. J. Chapman, traducció de Manuel Reventós.
- XXI.—Els Jocs Olímpics, per J. Elias, il·lustracions de J. d'Ivori.
- XXII.—Història de l'Art (Egipte), volum doble, il·lustrat, per Joaquim Folch i Torres.
- XXIII.—Apunts de la Flora Medicinal de Catalunya, pel Dr. J. Calicó (volum doble).
- XXIV.—Napoleó i el Món (vol. doble), per Frederic Camp.
- XXV.—El descobriment d'Àfrica, per Sir H.H. Johnston, traducció de M. Sabat (volum doble).
- XXVI.—Islamisme per D. S. Margoliauth, traducció de P. Bergos, volum doble.

Cada volum val DUES pessetes (els volums dobles compten per dos)

Si necessita algun aclariment respecte a n'aquesta o altra de les nostres publicacions, escrigui avui mateix

EDITORIAL CATALANA - Escudellers, 10 bis, etl. - Barcelona

Revue mensuelle de littérature, publie notamment des œuvres inédites de: Colette, Valéry Larbaud, Paul Morand, Marcel Proust, Jules Romains, Paul Valéry, etc.

DIRECTEUR: PIERRE ANDRE-MAY

Le numéro ..... 2⁵⁰ Fr. — — Abonnement: Un an ..... 25 Fr.

Administración: 14, rue de Rome.

PARIS (VIIIème) France.

LA REVISTA

QUADERNS DE PUBLICACIÓ QUINZENAL

ANY VIII — NÚMS. CLXI i CLXII — JUNY I - XVI - 1922

Una política realista

S'ha reunit la Conferència Nacional Catalana. Gent de tot arreu de Catalunya ha col·laborat en una obra de clarificació, d'estructuració. L'intent d'apuntar en unes conclusions la pura doctrina nacionalista ha reeixit, i res pot satisfer-nos tant com aquesta actitud intel·ligent dels nostres patriotes.

Mai com ara era tan precisa l'aplicació d'una llum filosòfica que aclarís i desfés la barreja que pudreix el nacionalisme català. Una política realista, una política de sinceritat, era del tot necessària. Creiem que, per sort, la Conferència Nacional n'ha estat el primer gran pas. Mai més d'ara en avant podrà confondre's nacionalisme i regionalisme, mai més ens enganyarem ni alçarem utopies al damunt d'aquest engany.

Amb la Conferència s'ha clos un primer període de la història del nostre moviment renaixentista. Temps a venir, quan desapassionadament s'observi el panorama d'aquests darrers anys i la bona intenció sigui presa com un important element de judici, podrà mesurar-se estrictament el que signifiquen Prat de la Riba i la Lliga Regionalista en la nostra història moderna. Ara, no. La millor tàctica és girar la cara a aquella política de convencions i encarar-se humilment i noblement amb el nostre magne problema previ.

La Conferència Nacional Catalana ha senyalat unes conclusions clares i radicals que només poden ésser acceptades per un nacionalista. Un regionalista català, que veu en la grandesa de Catalunya un medi de fer la ple-

nitud d'Espanya, rebutjarà els acords de la Conferència. I així acabarà la nefasta confusió que iniciaren els senyors Prat de la Riba i Duran i Ventosa, que ha dut a la crisi actual del nostre problema.

Aquesta confusió no és més que un seny de la tàctica que el catalanisme ha seguit des dels començos de segle i que ha rebut un cop mortal amb la Conferència: arreplegar gent sigui com sigui, simular una majoria nacionalista, instaurar a correuita una cultura autòctona, aparèixer en fi davant d'Espanya com la única representació autèntica de Catalunya plenament recobrada i conscient de la seva personalitat. La crisi actual no és sinó el trist resultat d'aquesta tàctica. Espanya no s'ha deixat enganyar; només uns catalans ingenus, els més apartats precisament de la Lliga, han edificat sobre aquesta falsa premissa les seves utòpiques volences. Cal reconèixer el fracàs d'aquell procediment. La nota més trista de la Conferència Nacional (la única nota trista, potser) no eren els crits i les imprecacions que uns nacionalistes llançaven als altres. El més trist era aquella esmena on es demanava al Rovira i Virgili que tregués de les conclusions de la seva ponència un paràgraf on s'afirma que Catalunya «no ha arribat a un grau suficientment alt de saturació patriòtica», per creure'l pessimista. Equivocació lamentable! Tot l'optimisme, tota la confiança, totes les esperances que podem posar en un moviment nacionalista han d'ésser a base d'una sinceritat inicial. Hem de reconèixer

que els nacionalistes som a Catalunya una minoria, hem de convenir que falta molt a fer. Si un nacionalista n'és, veritablement, davant d'aquestes manifestacions es mourà. Només una política realista pot salvar Ca-

talunya del seu actual ajupiment. Saludem la Conferència Nacional Catalana com a gloriós inici d'aquesta política.

TOMÁS GARCÉS

Les roses del marquès de Balanzó

«Tres Rosers hi han a la Palestina: el que fa la flor com la neu, albina; el que la fa d'or, que tot ho il·lumina, i l'altra, de sang, rosa purpurina.» Tot just cenyida d'ungida mà pontifical, damunt cabells d'argent, la marquesal corona, el noble — *homo novus* — fet noble per causa de la nobilitat de sa ploma, ens convida a l'exquisit jardí i obsequi ens fa de quinze roses com quinze estels (1).

Ve't aquí un senyor que es proposava, simplement, «exposar a la consideració del lector i ensem a la pròpia les senzilles reflexions que l'antiga, venerable, santa i patriarcal devoció del Rosari li ha inspirat», i es troba que aquestes reflexions li han pres olorosa i rutilant ufana de primavera, i s'en formen tres pomells, pomells d'eterna joventut: les roses blanques, dels Misteris de Goig; vermelles, dels Misteris Dolorosos, i les roses d'or, els Misteris de Glòria triomfals.

Les fulles de cada rosa són una glosa i comentari del divinal pas, en clara i rosada prosa catalana; la flaire que segueix cada rosa és la virtut, la moralitat, l'exemple i lliçó, d'aquella rosa i d'aquell Misteri.

Les virtuts de les roses del goig són: humi-

litat, caritat, pobresa, obediència i glòria de Déu.

Les roses de sang ens ensenyen l'oració, la paciència, l'anorreament, l'amor, el sacrifici.

Les roses esclatants, glorioses, ens parlen de llibertat, de pau, de llum, de triomf, de glòria sempiterna.

Alguns poemes són com poncelles que augmenten la gràcia del ram. Un d'ells, «La comunió de la Verge», és un gran lliri blanc entre les roses.

Diem, diem el Rosari. Passa les denes aquest bon patriarca barceloní. Anem-lo seguint. Els temps són negres. Fa dues centúries un avi seu, patró de mar, un Balanzó, lluitava netejant de morisma les costes catalanes, i sepultà a les ones un navili de pirates, fet d'armes que comença d'ennobrir per reial mercè el llinatge.

Ara bé cal lluitar, que tenim els pirates dins de casa. Armat de fe, il·lustrant l'escut amb el mot *Verax*, l'actual cantor florit bé predicà veritat. Molta feina té encara: que el fer de jardiner és tasca a estones amb la de sembrador. Ell, que vigili el conreu del blat — del blat de la bona doctrina, del blat de juliol. — Rondegen enemics, l'aigua no plou i la cugula creix. Diem, al volt del marquès, el rosari de maig, que la collita de juny sigui granada i plena.

R. RUCABADO

(1) Marquès de Balanzó. Les Quinze Roses. Vol. de 122 pàg. de 17x24. Tipografia Catòlica Casals. Casp, 108. Barcelona, MCMXXII. Preu 5 pessetes. (Coberta amb dibuix a dos colors d'En Dari Vilàs).

El llibre de "L'home del qual es parla"

I. *El llibre.* — Malgrat l'austeritat de l'anònim — heu's aquí el llibre més extraordinari de l'autor que tothom endevina. Hom no coneix, en català, altre llibre menys sensual — ni més roentment, punyentment patriòtic. Tampoc hom té indicis de cap *experiment* operat amb tanta de llealtat envers actors i espectadors. Es una confessió i un triomf múltiple — sobre múltiples coses que els homes eviten porucs. Es encara una dada per una història natural psicològica a fer — un dia de bones i sanitoses severitats.

* * *

II. *La prosa.* — Es altra modalitat de la prosa catalana. Marbrada, continguda, discretament emocional, dominant els mots — d'insuperable castedat. Potser, mica massa concreta, un bell pic en excés sintètica, disciplinàriament laconica — com si fimbres en tot ella la temença de florir en lirismes. Cada paràgraf és ordenat per la voluntat definitiva d'allunyar fins el més lleu grom d'aquesta voluptat inherent a tota autobiografia — àdhuc en la de varons exemplars. Aquesta prosa castigada, és una lliçó i una prova, així com aquell famós llibre del *Concepte de la Ciència Catalana*, del gran Pujols, eren una prova i una lliçó. No de tothom són compreses aquestes extraordinàries coses catalanes.

* * *

III. *Psicologia.* — Entorn del llibre i penetrant-lo, creuant-lo, peregrinament animant-lo d'una *presència* de dolor profund i mate, *sui generis*, únic — el drama quasi abissal, mica tràgicament satíric de la joventut catalana dels «Anys que es compten a Catalunya des de la Solidaritat als dies de la guerra gran», i d'aquesta època de «La mancança d'una estructuració de vida ben arrelada, les batzegades i els tanteigs de la confusió que regiren la vida de Catalunya des del disset a l'any vint-i-dos...» Els mots que dedica l'autor a aquests temps, són la mateixa carn viva i denunciadora de la veritat reial d'aquells homes joves. Semblen un mirall i una fotografia. Però, ara, aquests temps semblen llagues i remordiments de llagues. Què de bell propici temps misèrrimament llançat! Hi ha la recança d'una disbauxa inútil, erma d'alegresa, estèticament pobre. *L'élite* contaminada de

la inconsciència de la massa! El benestar del excés del diner, condormint les verges energies — com si d'un moment a l'altre degués de descendir fins a les testes el foc del miracle. No és lloc aquest, ni moment, d'analitzar aquest drama de la prometedora joventut catalana — suma de precocitats massa prematures i orgia de cerebracions esterilitzadores. Els que en sentien el perill pràctic, foren evitats amb bella cura — d'instint. El que espantava a la joventut era realitzar. D'ací tanta vèrbola que avui no mereix ni l'almoïna d'una gota d'ironia.

* * *

IV. a) Pàg. 36. «Com un acte de fe, jo repetia: viure, contra meditar: aquesta és la salvació.» (Ver és que, durant la guerra, els únics homes del món capaços de meditar, foren els intel·lectuals catalans. En efecte — meditare. Fou l'heroisme portat a la pura, a la desinteressadíssima santedat de la pau moral de l'ànima! Hom no sap si calia més grandesa o més acció — menys diletantisme. Qüestió és aquesta que els anys a venir jutjaran sens apel·lació.) *L'Home del qual es parla*, sent exactament que tot aquell que de la vida en fa un *problema*, és indigne de la vida i de posar problemes — la més artificial de les facultats de l'home. Posar-se còndidament i seriosa la vida com un problema, condueix a acabar com Otto Weiniger o a la més perfectament sublim de les infecunditats.

b) Per què hi ha èpoques, en la vida dels pobles, en què no existeix dret a perdre's en subtilitzacions pròpies de les decadències. Cert però, que tot creixement extemporàniament o artificialment ràpid o massa sobtat porta, com per manament de la fatalitat, a un estat i clima psíquic d'arribista. No és gentil, però tampoc és de bon ésser, ni durador.

c) Cal insistir, i la història viva de *L'Home del qual es parla* n'és la prova: la catalanització de Catalunya no seguí una evolució-revolució normal: certes perfeccions, com la de lèxic i mètrica de la poesia, foren assolides, com per un indesxiframent inopinat i repentí colapse. I heu's aquí com eixugant excessives energies, *avui*, la poesia catalana sembla ésser en un estat colapsial. I els freturosos catalans amarien-la abans en un punyent i activíssim estat coloidal.

d) Així, ara cal refer; cal reanudar amb sa-

lut i mitjançant altres ironies més profundament gaies i pervenidores — aquell camí que l'embriagament inoportú de minsos triomfs polítics i literaris, vingueren, fora d'hora, a interrompre. Cal retornar a la bona modèstia viril — exemple *L'Home del qual es parla*; — cal revisar amb ànima ferma i serena els reials aventatges de les dites noves valors catalanes en tots ordres; cal evitar, en definitiva i per sempre més, que altres escamots de criatures i petits estols de vells, dificultin la tasca dels homes catalans en veritat actuadors. Es precís que els massips de la cultura catalana callin i estudiïn. Estudiant molt i en silenci faran seriosa obra de pàtria i de cultura, Tampoc s'els hi exigeix res més, a part pregar-ls-hi que sien amants de les pròpies passions. Passió és com un llibre viu que hom deu de llegir.

e) Cal que els homes hàbilment indiferents en política i cultura deixin el lloc als que volen afirmar; als que, amb més o menys il·lusió, aspiren a herois; als que es neguen a aplaçar i als que, honestament i rics de vida, no temen, i somriuen gràcils davant d'incongruències com la de fer la vida un problema o posar: *primum philosophare, deinde vivere*. En un mot, *L'Home del qual es parla* ve a dir: cal retornar a ésser catalans exigents. No seria aquest el veritable exponent del caràcter normal català — una exigència contínua i màxima? Hem viscut, particularment cinc anys, com un poble fantasma — que s'esvaeix desseguida que el cerquen — amb nul·les idees i obres pròpies de fantasma. Cal, com *L'Home del qual es parla*, aprendre a «no violar la vida», i, com diu en la pàg. 25, a saver-se fer contemporani dels homes contemporanis.

*
**

V. *La cancel·lació*. — «Estem segurs que col·lectivament no patim la desesperança d'un experiment mal reeixit?» «No podríem deixar l'experiment i confessar les nostres errors?» Heu's aquí les nobles, les clares paraules netes. Es aquesta la pura i candent confessió *col·lectiva* del llibre de *L'Home del qual es parla*. Es aquesta la viva vàlua boi transcendental de tot un llibre — de l'últim llibre escrit per un català. Es aquesta la veu d'alerta, el primer toc d'atenció, el senyalament del punt

més alt de la corva, la primera provatura seriosa, formal, penedida ja, per a cancel·lar un error col·lectiu — que compartit per tots a ningú afecta — que exactament ha durat de la Solidaritat ençà. Devia ésser *altra* la política catalana, i *altres* encara la literatura, la ciència i l'art catalans. Calia conquerir i no comentar. Calia imposar-se i no orfebrar. En lloc d'això, com diu *L'Home del qual es parla* — pàg. 17 — «Els crítics de l'ideal i els impotents de l'ideal visqueren la tragèdia sentimental d'ésser també els crítics de llur esperit i els gaudidors estèrils de llur cos. Crítica i goig sense participació de vida.» El llibre que així emmiralla la realitat, és com la ferma mança de què la juvenesa no ha de retornar a les pobres teories, als diletantismes propis d'ocioses testes, a confondre ciència amb trist burocratisme mental, a aquelles famoses velles facècies inoperants i eixorques. Què? Adhuc impensadament — *L'Home del qual es parla*, no hauria posat en guàrdia contra tota mena de *complicitats*?

*
**

VI. *La felicitat*. — Amb aquesta terrible i torbadora paraula s'epiloga el llibre de *L'Home del qual es parla*. És que l'autor se sentiria purificat, quiti, lliure dins de llurs contemporanis? O és que els invita a temptar aquesta tràgica experiència insondable per tal de què devinguin més humans, o sia: més accessibles, més humils envers els homes i les coses? Aquesta paraula sense parella, fóra posada, míticament, a la fi del llibre, com un testimoni de superació i de definitiu domini? O potser com la promesa. — assegurança d'un retorn als instints seculars garantitzadors de la victòria?

*
**

Però aquest llibre de *L'Home del qual es parla*, ja n'exigeix un altre, que implacablement tanqui aquest cicle d'aixebrades dilapidacions de l'ànima catalana.

CRISTÒFOR DE DOMÈNEC

20 de juny de 1922

Jules Romains a Barcelona ⁽¹⁾

I.—CATALUNYA I JULES ROMAINS

Avui inaugura l'Institut Francès les seves conferències literàries. Les inaugura portant a la seva càtedra un il·lustre home de lletres que és garantia de l'amistat intel·lectual de França i Catalunya. En poques ocasions podrà repetir-se, tan justament aplicada, la frase banal: «el conferenciant no és una persona desconeguda entre nosaltres.» Ni nosaltres som gent estranya per a ell, ni li oferim l'interès depressiu d'una curiositat ètnica. Així ens trobem, davant d'ell, en el camí millor de la comprensió mútua. Els nostres esperits poden posar-se sincerament en contacte, sense humiliació per cap banda, sense reserves també. Fa dos anys i mig, passà el poeta per Barcelona. Volgué trobar-s'hi en espectador incògnit. L'atenció viva dels nostres homes de lletres no permeté, però, que pogués visitar-nos com un anònim turista. Llegí poemes a l'Ateneu i comentà la pròpia estètica; i ens deixà el record inesborrable d'una amistat sense retòrica.

Ens el conduí fins a casa nostra la seva curiositat profunda per les ciutats originals i potents, com Barcelona. Perquè, com ell la definí, Barcelona és «ciutat» amb intransigència i plenitud; Barcelona s'encamina cap a la «ciutat absoluta». L'impressionà la nostra incipient obra nacional, com aquests rius que ja són rius a dues llengües del punt on brollen. Veié que presideix aquesta obra tant de seny com d'entusiasme; que no res com el nostre esforç s'assembla menys a una temptativa quimèrica; que té sòlids fonaments, d'acord amb la tradició, i no obstant, sense rutina. I sentí això que ja no pot sentir-se en les civilitzacions incoherents: és a dir, que un moble, una terrissa, un tapís i un poema, poden pertànyer a un mateix sistema d'humanitat. Tot això el confirmà en la idea d'ésser els catalans, en els confins, «homes d'Europa»; d'haver guardat sempre el contacte amb l'Europa essencial; d'haver sabut, tot servant la nostra sabor original, no fer «bande à part», durant segles. Car altres peninsulars n'han fet de «bande à part» durant segles o se són abandonats a influències extra-europees. Existeix a Europa, com un pol de salut intel·lectual, que ha pogut canviar de lloc lleugerament, en el camí dels segles. L'agulla de la nostra brúixola indicà sempre, obstinadament, aqueix pol. Mèrit no sense importància, quan pensem en les èpoques de sotmissió, de mort i de vilipèndi, i en les forces torbadores que prop de nosaltres s'agitaven amb clams de victòria.

Sapigué veure el poeta tot això i sapigué adonar-se que el nostre nacionalisme no és una doctrina de catàstrofe; sinó que una cultura elevada i harmònica pot esdevenir, segons nosaltres, de més eficàcia que la més potent artilleria. Si bé l'artilleria, en certs casos, no hi sobraria pas. Som un poble mal conegut, negat, que, sense gust per la violència patriòtica, s'agombola a l'entorn del seu centre espiritual i comprova, amb el contacte de la poesia, la seva raó d'existència. Un poble que renasqué al conjur del verb poètic i que manté la poesia com a flama central de la seva activitat. Sap, doncs, Jules Romains, la gent a qui s'adreça, i sap, per conseqüència, que els seus mots no's perdran inútilment entre nosaltres.

2.—L'UNANIMISME

Però ell és prou modest per a no parlar-nos, com desitjaríem, del seu art i de la seva obra. I, per això, jo gosaré, ara, no exposar-los, ni fer-ne cap crítica, sinó retreure'n els caires, al meu veure, essencials.

Pocs mesos abans de la guerra, aviat farà nou anys, aquell excel·lent esperit que fou M. S. Oliver comentava a «La Vanguardia» la munió d'escoles literàries que venia produint la complicació de la vida moderna.—Cinquanta escoles, en trenta anys, i només a França, en una sola llengua!—exclamava. Conreu artificial de la inquietud—aquí també predicada,—per la sola inquietud. I el nostre Oliver, que també era un conservador escèptic, repetia amb Renan:—Tanta febre, tant afanyar-se per a canviar d'error? Què en restarà de tantes escoles?

En aquell article volander vaig llegir per primera vegada el mot unanimitat, «amb la seva literatura col·lectiva» i el nom august de Jules Romains, «amb les seves proclamacions». D'aquelles cinquanta escoles no n'hi ha rastre apenes. De les poquíssimes que han reeixit, l'unanimitat n'és una. Dels pocs noms que s'han salvat, el de Jules Romains és principal. Els unanimitats han triomfat pel valor individual de cadascú, però també pel contingut de la doctrina que els ajuntava. Es que llur didàctica s'apoiava en una realitat social; és que llur estètica portava íntimes virtuts. I així suraren com a comunitat poètica; i així s'ha extès l'unanimitat, França enllà, per Suïssa i per Anglaterra, fins a l'Escandinàvia.

L'agitació moderna aglomera les criatures humanes. Podia naturalment preveure's una forma d'art que prengués per objecte la vida col·lectiva. Podia preveure's l'artista que posés en una ànima col·lectiva l'interès que posem de costum en una ànima individual. Novetat? Novetat, absolutament, no. Animar com un sol ésser una munió de gent, una nació, un

(1) Discurs de presentació de Jules Romains al públic de l'Institut Francès de Barcelona, la nit del 4 de maig 1922.

poble, una ciutat, un cos d'exèrcit—això s'ha fet en tots temps. Però mancava tal volta que aquesta obra poètica s'exercís en forma reflexiva i del tot intencionada. L'home crea sens parar; l'home es reproduïx no sols per generació: l'home pot crear altres homes i agrupacions d'homes. Pot edificar, amb materials abstractes, coses concretes, i bastir-ne construccions tan precises i geomètriques com un temple grec. Pot eliminar els elements individuals i construir éssers ben lluny de les condicions de l'existència personal. Si un hom comprèn, si un hom porta a l'extrem major aquest procediment generador, la consciència artística crearà la vida unànim.

Diu l'unanimitista; «Fins ara l'home no havia pres noció dels agrupaments, ni els agrupaments havien assolit aquesta «consciència confusa» que ara ja tenen. Objectem que la psicologia humana ha estat sempre igual. Concedim que, potser, l'home de lletres, el poeta, l'artista, no s'havia proposat mai com a tema únic expressar la vida dels agrupaments. Psicologia nova? No, tampoc; més aviat mètode nou d'observació. Veiem el cas concret de les *Puissances de Paris*.» Postula Jules Romains en la introducció; «Il faut que nous connaissions les groupes qui nous englobent non par une observation extérieure, mais par une conscience organique.» Amb aquest esperit emprèn l'ardida tasca. Mira, nota, descriu. Torna a mirar, torna a dibuixar els insòlits models. Són déus informes que palpiten en les entranyes de la ciutat immensa. Ells determinen l'estructura psíquica de la ciutat i els seus moviments, exteriorment incomprendibles. Hi ha una certa novetat en l'aparició d'aquests éssers indòcils, inquietants, formidables com les bèsties de la fàbula i de les primeres edats geològiques. Hi ha sobre tot una novetat semàntica. El llenguatge, aplicat a tals éssers multiformes, pren significacions novelles i es coordina amb una lògica insospitada. I ja el poeta no és espectador, ni descobridor, sinó actor que recull, com un corn marí, la sonoritat unànim i diversa. Jules Romains és, amb tota justícia, el pontífex de la religió unanimitista. Només ell s'ajusta a l'esquema bàsic del pensament de l'escola. Només ell posseeix el tom d'esperit que fa sentir els objectes i els subjectes pel caire unànim. Només les seves construccions—ha dit Thibaudet—són, si més no, realitats originals i fortes; només elles donen totalment la impressió d'una obra en que hi col·laboren per parts iguals la intel·ligència, la voluntat i la força.

Per què triomfa l'unanimitisme? Fàcil és respondre: Per la mateixa raó que s'aguanten totes les construccions, no edificades en la sorra, sinó en la sòlida realitat. Es a dir: perquè és una forma de l'art etern; perquè s'inspira, prenent per objecte la característica social d'avui, en les línies essencials de l'art clàssic de tots els temps. El seu perill està en el sistema, que porta sovint a una arbitrarietat extra-humana. D'on s'en deriven errors de psicologia i deformacions de la realitat. D'on s'en deriva també l'excés de detalls, fins a diluir-se massa la matèria poètica. Podem

concedir, però, en gràcia a l'obra acomplida, un vot de confiança a l'unanimitisme.

3.—LA LÍRICA DE J. ROMAINS

Mes tornem, concretament, a l'art personal de Jules Romains. La seva obra, tan diversa i matisada, s'ha imposat lentament però sòlida. Els crítics millors s'en han meravellat i l'han respectada. Els lectors més atents i sensibles s'hi han acostat amb fervor; s'hi han adherit. Una qualitat excel·leix en tota ella: la seguretat. El nostre poeta podria pendre per lema el vers de Leonardo: «Vogli sempre poter quel que tu debbi.» Sab el que vol, sab el que pot, sab el que deu fer. Mostra, en tota l'obra, la senyoria sobre sí mateix i sobre la pròpia art. Sembla contenir-se sempre per a dominar el tema, perquè no li fugin les idees, per a triar lliurement els mots a cada instant.

La seva art, doncs, és la més oposada a l'art del poeta natural, a l'art de la «paraula viva». Jules Romains no s'abandona mai a la inspiració; ans bé, la regeix sempre. No es deixa dominar mai pels mots, ans bé, els tria i els compon a son albir. Es un artífex, un meravellós artífex, amb els millors recursos de l'artificiositat i la mixtificació. Sostenia el nostre Maragall que només en la sinceritat i en l'abandó podia crear el poeta. Jules Romains demostra, pel contrari, que també la mixtificació pot ésser creativa. Pertany la seva lírica a la teoria de l'engany conscient, sistematitzat per medi d'una tècnica àgil i segura. El poeta no és, aquí, un suggestionat, sinó un suggestionador. Així les seves qualitats són masculines: força dionisiaca, energia, joia. Però desconeix les qualitats femenines: la delicadesa i la ternura dels poetes receptors, dels poetes naturals. La virtut d'aquesta lírica és que, regida amb tant imperi, resultés ensems emotiva. La virtut del seu llenguatge és que, per sobrietat i simplicitat, no esdevingués eixut. I aquests mots habituals, triats amb seny, emocionen, no obstant.

Ens emocionen perquè aquestes composicions lliures, sense altres exigències que les del ritme, sense altres convencions que les del llenguatge, tenen el bleix dels éssers vivents. Expressen directament les coses sense usar el símbol, que a voltes és una nosa. Destapen un xic el vel que cobreix les emocions profundes, les emocions sense nom encara. Perquè la imatge no és, per a Jules Romains, un ornament que fabrica l'enginy, sinó el testimoni més immediat de la nostra coneixença. Ni les seves adquisicions de sensibilitat i d'intel·ligència es vesteixen amb llenguatge hermètic. Ans bé, esclaten les visions novelles amb intensitat o amb finor; s'esmussen amb l'aspror dels contactes; perfilen les passions i les idees. La música d'aquests versos—lliures, però regulars—és d'una notació audaciosa; si bé d'una audàcia aplicada pel seny. Es comprèn, en conseqüència, que el seu sentiment poètic i clar de les emocions profundes i obscures,

hagi portat a Jules Romains a la protesta enèrgica contra la psico-anàlisi freudiana. (L'emoció perillava gelar-se dins la fredor d'una clínica.) I es comprèn, d'altra banda, pel seu sentit d'estructura, que l'obra de Jules Romains sia fortament vertebrada. Fins al punt que sembla es vagi formant en la ment del poeta tan naturalment com la criatura en l'entranya materna. Qui sap si també per aquest camí es vivificarà i actualitzarà la tradició clàssica!

La diversitat de temes li dóna, finalment, valor d'antologia. L'obra de Jules Romains ens ofereix un ric model per a l'estudi dels problemes moderns de la poesia, en la tècnica i en el contingut. Així també en les qualitats diverses de cada recull de poemes. «La Vie Unanime» és afirmació de potència i d'amplitud. Les «Odes», en canvi, són més aviat penetració. «Le Voyage des Amants» és demostració de gràcia, i «Europe» clarividència del cor. «Europe» fou publicat, primer, l'any 1915. De les poquíssimes obres que hagi inspirat la idea de la unitat moral europea, aquesta de Jules Romains és de les més nobles i pures. En plena lluita, la seva obscuritat la salvà de la censura. Era potser la única forma possible, convenient i honrada de protestar aleshores contra la bèlica barbàrie.

4.—EL RIURE DE J. ROMAINS

Si Jules Romains ha tocat amb emoció i sapiència moltes cordes de la lira, també s'ha extès i complagut en els altres genres literaris moderns: teatre i novel·la. I dintre la novel·la, la novel·la còmica. Era natural que l'unanimisme, per la seva universalitat, s'incorporés el riure. El riure esdevenia l'experiment decisiu. L'unanimisme era mort si fracassava rient; si sabia riure, l'unanimisme estava salvat. Celebrem de tot cor aquest triomf. La Ciutat futura fóra insoportable abandonada a la ferotgia dels agrupaments. Per a equilibrar la fretura dels misticismes col·lectius, calia el gai deslliurament del riure, la gaia ciència del riure. El plor és més universal, sens dubte, que la rialla. Però la rialla és més social que el plor. Per a plorar ens isolem i tanquem. En canvi, la gent sospita si és foll aquell que riu tot sol. També el riure més fàcilment s'encomana; entre el públic, en una representació còmica, de teatre o de cinema, sorollosament esclata i àdhuc els més escèptics penetra.

Em sembla almenys curiós remarcar aquest aspecte de l'unanimisme, que pertany sencer a Jules Romains. B. Crémieux ha sostingut una tesi brillant sobre el seu sentiment còmic. Jo em permetré pendre peu d'aquesta tesi de Crémieux, per a exposar els meus punts de mira. El riure de les aglomeracions populars i heterogènies conté moltes impureses. Per a netejar-lo, convé que esdevinguí homogeni. I homogeni vol dir que el senti una casta, un ofici, una colla expressament preparada. Així ha operat Jules Romains. Ha creat un riure de colla, de penya; el riure dels «copains». L'autor individual s'ha internat en

l'ànima de la colla; ha esguardat el món amb els ulls de la colla, i el món li ha presentat els seus aspectes múltiples; ha copsat les combinacions mútues dels ulls de la colla, i els resultats d'aquestes combinacions entre els companys i entre la colla i el món. Veieu si n'ha esdevingut de ric l'autor; i si n'hi ha pogut permetre, aquesta riquesa, d'entremaliadures i exuberàncies. Ens apar el déu bàquic menant joiosament la dansa unànim.

Això pel que pertoca als orígens. Quant a les qualitats, quin riure ens ha ensenyat el temperament humà i líric de Jules Romains? El nostre poeta és home d'ulls blaus—aquella blavor de cel, dels primitius flamencs,—però de cara ampla, de fermes línies facials. L'ensomni de l'esguard contrasta amb la duresa del rostre. Però, tot i el contrast, no en resulta un rostre absurd, sinó especialment, particularment harmònic. Així el caràcter del seu sentiment còmic, el qual fluctua entre Flandres i el Mitjorn, abraçant tot el cos de la França eterna. Del cel angèlic i les esbojarrades kermesses del Nord, a la llum, la claredat de perfils i els forts repassos del Sud, mullats en vi vermell.

Primera condició, doncs: un còmic pur. Segona: un còmic «nostre». Tercera: un còmic sense objectius extra-còmics. Volem dir que el còmic de Jules Romains no resulta pueril com cert «humour» britànic, estèrilment aclimatat a casa nostra. Ni és el riure satíric de la desolació íntima que fa un rictus forçat per a no esclatar en plor. Ni és producte tampoc de la banalitat joiosa, que s'engresca amb la pròpia rialla incoherent. Un riure que no amaga agures pessimistes ni reserves mentals; un riure sense finalitats morals: un riure, en resum, que no res té que veure amb el «ridendo corriguntur mores». Hem dit també un riure «nostre». Es a dir: que pertany a la nostra Europa essencial, la Europa humanista i comprensiva de Rabelais, hoste de Montpeller: senyor de dinades famoses, begudes a dojo, llatí macarrònic i paraules gruixudes. La tradició d'aquest riure arriba fins a les portes de casa nostra, i avui s'expressa per exemple en els ninots d'en Nogués, que mostren el que hi ha d'universal i unànim en el nostre saborós barcelonisme. Jules Romains recull la mateixa tradició, l'embolcalla amb una mica d'ensomni blavis i la refina amb el seu esperit selecte. És optimista natural i relatiu. Vull dir: que no desespera del proïme, ni hi confia massa. Figurem-nos l'optimisme del doctor Pangloss després del comentari de Voltaire; l'optimisme del doctor Pangloss despullat de la seva candidesa primitiva per la burla civilitzada de Voltaire. Queda un optimisme més humà, que accepta joiosament la vida i dóna de l'univers una interpretació joiosa. Ni preocupació metafísica, ni grollera resignació a la realitat. Així resulta quan es dilata el pit en plena salut del cos i en ple equilibri de l'ànima. I potser aquesta exultació fèrvida sia l'arma millor—exhaurides tantes experiències—per al triomf de l'esperit sobre la matèria, del lliure albir sobre el determinisme que ens sotja.

Jules Romains, com sap tothom, no està tot sol dins la seva església. Bells esperits, amb diferències individuals accentuades, l'acompanyen en el culte. Hi ha entre ells, malgrat les diferències, profundes afinitats. No gosaré a dir, perquè fóra inexacte, que ens trobem davant una nova concepció de la poesia. Però sí podem afirmar que, en nom de l'unanimitat, ens han estat ofertes afortunades realitzacions poètiques. Els *Poemes* de Georges Chennevière, les obres diverses de René Arcos i Luc Durtain, les *Elegies* de Duhamel, le *Chant du Désespéré* i el *Livre de l'Amour* de Charles Vildrac: heu's aquí una tria de noms i títols de l'escola. L'obra d'aquests homes és pura i sentida. En el *Paquebot Tenacity* de Charles Vildrac—per exemple—surten, es mouen i passen homes veritables; homes que no defensen cap causa, ni exposen cap estètica, ni són esclaus de cap abstracció tirànica. Passen ben dibuixats i ben definitis, i amb frases senzilles, sense mots rars, ens commouen intensament, purament.

Però el líder popular de l'escola és Duhamel. Ell ha fet accessible al gran públic l'estètica de l'unanimitat. Duhamel, si no els ha conegut prou, coneixerà amb el temps els grans tiratges, cosa que no és probable assoleixi Jules Romains; Duhamel és l'amic del gènere humà, optimista malgrat la dolor que és el tema de *Civilisation* i la *Vie des Martyrs*. El seu unanimitat ens porta també—com el de J. Romains en la *Déification*—al culte de la vida interior. No de la vida interior que es nodreix dins les biblioteques i els gabinets d'estudi, sinó de la vida íntima que suscita la contemplació del món. Així som invitats, en la *Possession du Monde*, a l'unió amb la vida cotidiana. Com en el millor Lòpez-Picó nostre, els jocs de la vida cotidiana, els seus espectacles, les seves vicissituds, s'ofereixen al cor que sent i a l'esperit que observa. Virtuts, rostres, caràcters, paisatges: la possessió inestimable és aquesta. No es desfarà, però, la personalitat, en aquest món exterior? No hi esdevindrà borrosa? El sentiment de Duhamel és un xic tèrbol. Ens plau mes tost el món dels objectes precisos, de les persones individuals amb llur autonomia inviolable i sencera; ens plau un món de coses concretes i sòlides. Romains, pel contrari, és ultra-clàssic, en el sentit que arriba a suprimir l'individu en tant que artista. Moralment, Duhamel és un cristià perfecte, un home bondados, un optimista. Renuncia a imaginar que la humanitat pugui ésser d'altra manera. Respecta els obscurs propòsits de la natura. «Totes les coses són en el seu lloc en aquest món, àdhuc el desig patètic d'un món millor.» Així, en la seva art, simplement, sense l'artifici dels símbols, sols busca de fer perceptible el que hi hagi d'espiritual en la realitat; el que hi hagi d'etern en els fets de cada dia; el que hi hagi d'ànima en les coses; el que hi hagi de veritat sota les apariències.

Aquest llenguatge no'ns recorda ja al nostre Maragall? Unanimitat, abans del mot, unanimitat del caràcter de Duhamel, fou Maragall. (I permeteu-me aquesta digressió, en gràcia al fet de germanor espiritual entre França i Catalunya que aquestes conferències representen.) Em refereixo al Maragall dels «Elogis de la Poesia i el Poble», al Maragall de l'«Oda nova a Barcelona» i dels articles on condensava la nostra unanimitat patriòtica. Tots sabem com seguia, el fervorós poeta, la marxa de la Ciutat. Aquesta, marxa amb els ideals aconseguits que floten en l'aire amb els estímuls innumerables que brollen de terra, amb les passions que generen en els nostres pits, amb llur topada i encara amb les catàstrofes que ocasionen. Per ella estava sempre apassionat i sempre serè, i somreia eternit al seu plaer i a la seva dolor. Sempre el trobarem entre la multitud dels seus germans, així en les grans festes, com en els grans dols, acudint a renovar el seu sentit fratern. Ell mateix ha explicat com sentia el deliri triomfal d'ajuntar la seva veu, en una sola aclamació, amb les mil veus de la multitud unànim. Odiava l'egoisme dels que disfruten tancant-se en la fortalesa dels propis murs, sentint a fora passar el dolor, com un riu al peu de la casa. L'horror a la multitud—que algú professà després a Catalunya—era per ell un signe de feblesa moral. Com l'horror a l'espai és un signe de feblesa física. «La societat dels homes—digué—és l'espai de l'esperit Humà.» Jules Romains reconeixerà en aquests mots una anticipada definició moral del seu unanimitat.

No desitjo palesar, recordant aquest fet simpàtic de la nostra història literària, aquella estulta vanagloria dels pobles petits que en tot volen ésser els primers. Vull indicar només com la palpitació universal, l'orientació europea vers uns determinats objectius estètics s'ha expressat també espontàniament a Catalunya. Hi ha un cas, per cert, més concret i anterior al de Maragall, en la literatura unanimitat catalana: Raimond Casellas, primer mestre de la nostra prosa ciutadana d'avui. Tota l'obra literària d'en Casellas té per finalitat expressa, ja del tot intencionada, la vida de les agrupacions, l'estudi i l'expressió dels moviments de les ànimes col·lectives. «Les multituds», posà precisament per títol a una de les seves obres capitals. I l'altra obra que sosté la seva glòria, «Els sots ferèstecs», és per cert una sòlida anticipació, bellament reeixida, de la tendència que, dins l'unanimitat de Jules Romains, ha culminat en «Cromedeire le Vieil». El protagonista d'aquesta obra de teatre és un esquerp vilatge de Cevennes. El protagonista dels «Sots ferèstecs», Montmany, és, paral·lelament, un vilatge de muntanya, esquerp i dur també, «ferèstec». La lluita s'estableix entre el rector nou, que vol reconstruir la parròquia enrunada, i aquella «gent dels llims», desconfiada, neguitosa i autòctona. L'ànima col·lectiva d'aquella «gent

dels llims», en tots els seus moviments, en totes les seves intencions i replecs, és meravellosament expressada per la prosa artística de Raimond Casellas. I Casellas, com Maragall, moria pels volts de 1910, ja molt vell, quan a París aquest art, que era el seu, tot just començava a batejar-se amb el nom d'unanimisme.

7.—UNA ESCOLA DE POESIA

Jules Romains ha intentat una empresa que tant-de-bo pogués realitzar-se a Catalunya. Amb el seu company de fe, Georges Chennevière, ha fundat la primera «escola de poesia». Teniem escoles de música, de pintura, d'escultura, de totes les altres arts, menys de poesia. Esser poeta suposa possessió d'una tècnica i capacitat d'emoció. I alguns per manca de tècnica no aconsegueixen expressar l'emoció. Ultra aquesta consideració, hi ha verament una tècnica moderna del vers, no sistematitzada encara. Com s'apliquen les regles, com es construeix un vers, com es compon una estrofa, com s'estructura un poema: heu's aquí l'ensenyament d'aquesta escola. Bé ens en caldria una de semblant a Catalunya. L'epidèmia estival dels Jocs Florals produeix milers de poemes, que són la tortura dels jurats i dels crítics. Molts resulten ilegibles perquè manca a llurs autors—no ja la inspiració, que no exigim tant!—sinó la simple coneixença de les regles impersonals de l'ofici i àdhuc de la gramàtica. No tindriem, de segur, més poetes veritables. Però la nostra vida civil milloraria.

8.—UNA ESCOLA DE TEATRE

Jules Romains porta també gran autoritat per a parlar-nos del teatre contemporani. Es, com sabeu, Director del «Vieux Colombier». La fama d'aquesta empresa dramàtica ha arribat fins a nosaltres, com l'esforç més important que s'hagi fet a França després del Teatre lliure d'Antoine. En la immensa esterilitat de l'escena contemporània, sols el Vieux-Colombier representa un intent de puresa intel·lectual. No per als intel·lectuals, sinó per als intel·ligents i sensibles, per a la gent de gust. Jacques Copeau, amb la seva fe taumatúrgica, ha realitzat el magnífic miracle. L'ha coronat el triomf en aquesta reacció contra el teatre fals, contra l'engany, contra la porridura malaltissa. Ha aconseguit assegurar un art sense concessions, vestit amb la pròpia nuesa. Perquè tots sabeu que l'art del *Vieux Colombier* ha consistit simplement en presentar les coses senzilles i senzillament fer-les comprendre. Així prescindint de tot artifici, de tota pretensió i de tota impuresa, ha obtingut un públic d'elements no sofisticats. Jacques Copeau no ha fet de revolucionari, ni s'ha tancat

dins una fórmula. Amb sinceritat ha anat a les obres; ha adoptat davant elles una posició de sensibilitat pura; n'ha renovellat l'aspecte amb llibertat respectuosa. En guasadó li ha estat donada l'originalitat, no al principi, com un reclam. Si s'està elaborant en algun lloc un teatre francès, digne de la seva glòria antiga, aqueix teatre és al Vieux-Colombier. El mateix problema d'un teatre sincer el trobem a Catalunya aguditzat. Veiau, si, en aquest aspecte, ens poden també ésser ben útils els ensenyaments de Jules Romains.

9.—EL CLASSICISME MODERN

Per a acabar. En tot el que portem de segle, una aspiració ens agita de renovació clàssica. Potser, després de França, cap més literatura hi ha a Europa, llevat de la catalana, de tant rica bibliografia, de tan insistent propaganda, a favor del classicisme. Raó, seny, intel·ligència, humanisme, claredat—heu's aquí les nobles banderes, a París i a Barcelona. Estem d'acord en el projecte. Però, com bastirem l'edifici? Els elements materials són escassos. Poquíssims són els pobles avui dia capaços de realitzar una organització clàssica de la vida i de l'ànima modernes. Totes les nacions poden aportar materials a l'edifici; en poden portar de gran valua; però resulten escassíssims els arquitectes. Alguns escriptors parisencs han arribat a sostenir que sols els francesos havien guardat una certa salut moral.

Jules Romains, ben altrament, ha sostingut una tesi, tal volta d'excessiva benevolència envers nosaltres. Creu l'il·lustre poeta que les nostres aspiracions espontànies ens designen com a col·laboradors immediats de la França. «D'altres no'n trobarem—ha dit—enlloc, tan ben dotats com a Catalunya: bon seny, optimisme, gust de la vida. Tenen tot això els catalans, sense l'èmfasi ni la lleugeresa meridionals tan justament odioses pels homes del Nord.» Espera Jules Romains que ajudarem als que actualment, en totes les arts, treballen a Europa per mantenir la lliure respiració de l'esperit; que contribuirem a dreçar la gran època clàssica que el vuitcents ens ha preparada. En literatura, en art, com en política, cal que al·liem el nostre vigorós particularisme amb un elevat sentiment de la unitat europea. Sabrem assolir-ho? Això depèn de nosaltres. Serveixi'ns d'estímul la confiança d'homes, incapaços d'adulacions, com Jules Romains. I serveixin també humilment les meves paraules per a dirvos, eminent amic, que la intel·ligència catalana s'honora d'anar al costat de la intel·ligència francesa, aquí per vos representada, i cooperar amb ella a la més alta de les humanes conquestes.

JOAN ESTELRICH

El concurs literari de l'Associació Catalana d'Estudiants

LA REVISTA té oberta, sota el títol *Entre la crítica i l'ideal, una enquesta a la qual són cridades totes les joventuts catalanes inèdites.*

Interrompre l'enumeració informativa de les opinions que anem publicant per fer lloc a les obres de creació directa que han estat l'èxit del concurs literari de l'A. C. d'E., ens situarà, potser amb indubtable precisió, entre la crítica i l'ideal.

I constatarem que, en tots els dalers de les joventuts catalanes, hi ha un sentit de participació en l'obra conjunta, una vocació enaltidora del nostre verb i un inici de tradició literària que són ja la prometença d'una sòlida estabilitat en aquests temps que tantes coses nostres es revisionen, s'esmenen o s'esborren.

CANÇÓ DE L'AMOR QUE PASSA

A N. R.

A l'ombra d'un taronger
tres minyonetes cantaven.
L'una té la trena d'or,
l'altra és bruna i soleiada,
la mes xica du la llum
dels estels a la mirada.
Amor passava de llarg
Amor:
rialles i fressa d'ales.

La primavera ha arribat
i el cel és color de plata.
Els crits dels ocells són curts
i espessos com la pinassa.
La veu de les noies és
ondulant com una flama.
Amor passava de llarg
Amor:
rialles i fressa d'ales.

Si un sospir sembla l'oreig
el cant fa remor d'onada
i l'aire és més fresc i fi
que l'arena de la platja.
Rera el taronger hi ha el mar

i el cant fa remor d'onada.
Amor passava de llarg
Amor:
rialles i fressa d'ales.

Les donzelles van cantant
amb una veu dolça i clara,
la riera s'ha aturat
per escoltar les paraules.
Les noies criden l'amor,
mentre la tarda s'escapa.
Amor passava de llarg
Amor:
rialles i fressa d'ales.

La trena, el llavi, l'esguard
s'encenen sota les branques.
Primavera va dictant
la música i les paraules:
a l'ombra d'un taronger
tres minyonetes cantaven...
Amor, no passis de llarg.
Amor,
posa un bes a cada galta!

CANÇÓ DE GRUMET

A Jaume Maurici.

Ai, mare meva, veiessiu el mar,
ara que hi baten el vent i la pluja!
Ran de coberta s'apaga el fanal
i s'ens esquitxa la cara d'escuma.
Boires endins el navili fa pas,
la vinya verda no es lluca.

Adéu-siau, feixes vora del mar,
adéu-siau, el xiprè i l'olivera.
Sant Têm ens guardi de l'aigua i del llamp,

mentre s'esqueixen els pals i les veles.
Vell timoner, qui pogués berenar
sota la fina pineda.

Que boti l'ona i es perdi el velam
i el vent llisquent esgarrapi el cordatge!
Prou coneixem el perill de la mar,
altres tempestes havíem tastades.
Mes, qui tingués un caliu abrandat
prop de la taula parada!

TOMÁS GARCÉS

SONET DE LA LLUNA D'ABRIL

La lluna ara ha florit, santa naixença
d'aquesta flor d'esguard tan compassiu,
que a voltes està sèria com qui pensa,
i a voltes està roja com qui riu.

La lluna ara ha florit, i sa faç blanca
regalant diamants de serení
ha saltat cautelosa per la tanca
que abraça el meu jardí.

I ha desclòs a petons clavells i roses
i s'ha ajejut pel caminal d'argent
i sota el seu esguard totes les coses

del jardí s'han omplert d'encantament.
En anar-se'n, el brollador polit
li ha donat, argentí, la bona nit.

PERE BENAVENT

EL RENTADOR

A n'Octavi Saltor.

Si al rentador les dones de la vila
baten el picador rítmicament
i el savó esmunyedís com una anguila
embauma la bugada i flaira al vent.

Per la veu d'una noia que refila
del cor de les comares cal esment,
quan en trencar-se el cant, com vas d'argila,
l'anècdota s'és feta sagrament.

Carreters rituals hi fan parada,
flamejant cada braç dins llur mirada,
mentres xiulen davant l'abeurador...

El rentadô és un claustre: té porxada,
i, de la xerrameca escabellada,
en símbol, el bell mig un brollador.

EL REC DEL MOLÍ

A En Salvador Dalí.

Del salt de la resclosa, resignades,
el rec mena ses aigües al molí,
sota tàlem de branques desmaiades
o l'arcada de pedra d'un camí.

Atravessa les hortes virolades
de fruit assaonat o primerenc,
du per companys fidels dos margenades
i un corriol escardalenc.

Arriba a un mur, i en lloc de penjarelles
de tàperes, veu llances i gonelles
que d'un pont llevadís li fan esment.

S'acomiaada, abans d'entrà al martiri,
del corriol, el marge, un peix i un lliri.
I lleva la farina del forment.

C. FAGES DE CLIMENT

ELOGI DE L'AMISTAT

A En Tomàs Roig i Llop.

Perquè ma vida ja la maduresa
del seny i els anys coneix, i encara és pura;
perquè ha esfullat ses flors l'adolescència
als meus peus, fent la via d'alerosa;
perquè la joventut des de la llinda
de son palau, rebent-me falaguera,
m'ha dat possessió del seu reialme
(d'un Paradís pagana prometença),
lloaré avui la mà que em conduïa
durant l'incert i neguitós viatge,
quan l'ànima, novicia de desitjos,
era trèmola i balba, com l'albada
en els jorns hivernals, que lluu amb temença;
i així, inexpert, mon esperit fulgia.

Enaltiré la jova companyia
amb què el destí daurava ma sendera;
que en mirar un estel hi endevinava
emmirallada la més lleu fretura;
que amb son braç dolçament em sostenia
quan el meu cos traïa sa feblesa;
que si es desenfrenava una pruija
a dintre meu, ben tost la domenjava;
i quals paraules fortes i serenes,
fetes suaus per una amor suprema,
em foren un conhort sempre infal·lible,
oh amic, qual millor repte era el silenci!

Com a ta vora ardit esdevenia!
puix aquell flam que dintre teu celaves
m'encomanava sa xardor augusta
i ma pòquesa apareixia forta.
Ara que els dies s'han endut el núvol

que ens allunyava un xic, amb la mesura
de ma ignorància i de ta bonhomia,
t'estimo més que mai, amic de l'ànima,
i un cant d'enyor i lloa per tu treno.

Com missatger de divinal volença
que amb amor volgués veure altificada
la meva ànima simple, tu venies
a mon costat, silentament; semblava'm
que prop meu ja t'havia tingut sempre
i ni tan sols un mot coral vaig dir-te.
A ton redós, amb cura vigilanta,
amanyagaves mos desigs més nobles,
però — sever i delicat — banies
de dintre meu la cobejança impura.
Per virtut de ton gest i ta paraula
gaiament se m'obria tota cosa,
que a mon esguard de tot el feies digne
fins a mostrar-me nua la Bellesa.

Oh, l'amic! Si ton gaudi perdurable
no fou, és que la Mort m'el defenia.
Tan bo i generós a mi et donares
que un cop fui arribat a la joventut
deixares la tutela afectuosa:
— silent, com en venir, vares anar-te'n.
Perquè fins ara no he capit ta vàlua,
jo, per fer ta memòria immarcescible,
esmento avui aquell companyonatge
que em sigué dat fruir, i dic el mèrit
d'aquella amor sense interès, per gràcia
de l'Amistat, que s'encarnà en ton ésser.

OCTAVI SALTOR.

AL CAMP DE TARRAGONA

Gent del camp, gent del llamp.

Hereu de la mar blava escumejanta
que t'omple de perfums i et besa els peus
i amb veus de bronze estramps de guerra et
[canta
i oreja amb el llebeig els teus conreus,
abranda amb foc d'amor tots els fills teus.

El sol fecund amb raigs daurats t'abriga
fendint sa llum ton ample firmament
i et posa ensems brins d'or a cada espiga
i a cada gota d'aigua del torrent
t'hi fa brillà un diamant i un xic d'argent.

Els cingles te contempen cara a cara
i et miren les carenes dels serrats;
ton cel rogent de posta amb foc s'amara
i encén a les roselles dels sembrats
com llavis de tes filles ensagnats.

Et mig-parteix, t'encisa i acarona
com glavi, goja i mare, el Francolí,
que mentre va atancant-se a Tarragona
per entre avellanars i algun molí
recorda el cant d'en Pere Gallerí.

Ton sol tot l'any esmalten oliveres
— de fruit bell com les nines d'ulls d'infant —
on canten rossinyols i cadernerres
i vinyes tens quals vi escumejant
enlaira l'esperit i fa el cor gran.

Tos ametllers florits, la marinada
els mou i en fa sortir mil papellons
que emprenen per l'espai curta volada,
caient com la nevada a borrallons
i son menjar d'ovelles i moixons.

I tens per mirador de la contrada,
com braç d'antic tità ferm i ennoblit,
el fort cloquer de Reus, de tanta alçada,
que sembla conversar durant la nit
amb els estels que poblen l'infinit.

I serves per record de tes grandeses
la vella Tarragona dels romans
que dorm extasiada amb les dolceses
del mar, que treu mil llegendaris cants
dels ponts i les muralles dels voltants.

Ton vent Seré, que ve de parts llunyanes
sonant sos corns de tons agegantats,
allarga el remoreig de les fontanes
i fa acimbellà als arbres platejats
que l'aigua del barranc té emmirallats.

I en retrunyir al pit de tes donzelles,
ensems que esgarrifança els dona ardor
i eixampla el front tan clar de totes elles
aletejant amb càntic brunzidor
llurs cabelleres d'aire temptador.

I treu del firmament la nuvolada
deixant després el cel més blau i pur;
s'emporta el fullam sec de la brancada
i l'arrecera a l'ombra d'algun mur
on forma dels captaires el jaç llur.

Mes si el Seré és brunzent, la Tramuntana
bramula encar més forta i més potent:
d'una esbranzida els arbres de la plana
els vincla, esquinsa i llança amb ardiment,
i els arrossega amb fúria al llarg torrent.

Aparta al vent Garbí d'un colp de tralla,
trepitja amb sos corcers al fer Mestral,
ofega el vent Salou que mai no calla
i fins mata al Llevant amb la destrall
que empunya com si fos ceptre reial.

I mou d'un sol sotrac tot Catalunya
portant un aire nou de llibertat
i empeny al bergantí que se t'allunya
per eixamplar el món de ton estat,
talment com el rei Jaume en temps passat.

Pro més fort que el Seré i la Tramuntana
tens els Xiquets de Valls, valents i ardits,
que aixequen amb brahò una torre humana
o eleven uns pilans alts i fornits
al só de redoblants, gralles i crits.

Oh Camp de Tarragona, nostre pare!
fes creixé en cada fill un ver amant
d'aquesta Catalunya que ens és mare
i enfront de l'opressor està lluitant
perquè esdevingui lliure, iorta i gran.

R. BLASI I RABASSA

L'amor de la fugacitat

Ens hem passat mitja vida malparlant de romanticisme i, si Déu vol, ens hi passarem l'altra mitja, però el cas és que aquesta serà una historieta romàntica, i si no ho és, almenys ho semblarà.

Es la història de l'amor i el desamor d'Enric. I la història de l'amor de Teresa, perquè ella no va pas desenamorar-se.

Enric era un noi diferent dels altres. No jugava tant i s'encantava més. Ja de petit hom el podia haver vist embadalit contemplant, a través l'ample finestral esbatenat de l'escola — aquella escola de Girona encastellada com un Capitoli, — les postes sangonoses i moratades que s'ajassaven sobre l'or tardoral de la Devesa. I després li quedava una impressió de llunyania a la mirada, és a dir, que mirava les altres coses indecísament, però que hom veia que n'havia mirades de molt ben mirades. Tot plegat, que li entraven les coses pels ulls, i això deu venir a ser, sembla, una predisposició fisiològica per l'enamorament — si no fos que a això de l'enamorament no li calen predisposicions.

No fem massa psicologia d'infant i anem al temps que l'Enric estudià a l'Institut. Els primers anys no són massa necessaris a ser retrets; diguem només que ara, fora d'estudi, ja no mirava postes, però que avançava l'hora d'anar a l'Institut, sobretot a les tardes, per a contemplar immòbilment la façana assolejada de la Catedral, daurada com una custòdia.

I, descripció per descripció, expliquem l'ambient bellíssim que envolta la vida d'un estudiant a Girona en el quart any del seu batxillerat, aquell quart any on començà l'amor.

Al quart any us fan estudiar retòrica, francès, història universal i àlgebra. La retòrica us encomana una pompa en el desig de parlar; per a posar damunt la pompa un ritme, el francès us deixarà tota una corrua d'alexandrins; la història universal, sobretot si és il·lustrada, us encomanarà unes ganes irresistibles de veure món, que en un estudiant, és clar, es tradueixen en unes ganes irresistibles de fer campana; i l'àlgebra us posarà, sobre la sospitada vida futura, una certesa d'èxit, com una equació de voluntat.

Aquest és el panorama d'ànima endins, d'un estudiant de quart any de batxillerat a Girona. El panorama extern són una Devesa exuberant i pròxima, un castell mig derruït sobre una vall roja de sang i de pagania, uns

entrefors de rius quiets i clars on s'hi emmural·len verticalment les cases i les malinconiés, unes Pedreres esquerpes, uns carrers pendents amb torres medievals a cada cantonada, una Catedral majestuósíssima i un joc de teulades enamorador.

Només cal, en mig d'això, que caigui la fruita madura d'un amor. I a l'Enric, que ja tenia tot això, la fruita d'amor va caure-li.

En les històries universals d'Institut — que, és clar, són *ad usum Delphini* — no solen detallar-s'hi massa, que diguéssim, els idilis de reis i cortisanes. Però hom endevina, en mig de la insinuació, i s'els imagina, els velluts sensuals de les cambres, les vastes soledats de fora els castells i les vastes escalfors de dintre els castells i les galanteries polidament intel·ligents i refinades. I com que l'Institut de Girona és en mig de cases com castells i d'esglésies centenàries, que sembla, tot plegat, un tros d'Edat mitjana reçaçada, posat que un hi és al mig, hom sent fonament aquell romanticisme que deixa la plasticitat històrica i una mena d'emparentament sentimental amb tota gent i tota cosa aventurera o bella i allunyada.

Vora la Catedral hi ha un convent d'una arquitectura dolçament robusta i austerament proporcionada, acurrucat femeninament sota el campanar dominador i altívol. Es en aquest convent on descabdella la seva gràcia ràpida en el caminar i lenta en la mirada, Teresa, la col·legiala.

Heu's aquí com un estudiant pot ser una enyorança de cavaller i una noia una enyorança de castellana.

Veure per primera vegada la bella amor que us corprèn, entre la facilitat mundana i de carrer d'ara, podent-vos-hi posar al costat sense masses preparacions, i amb la sensació d'una coneixença de bellesa en un moment aconseguida, és una cosa gens bonica. Però veure per primera vegada la bella amor que us corprèn, rera una gelosia, mig com una realitat, mig com una ombra, difosa d'imprecisió, turgent d'esperances, que la sabeu sense saber-la, que us deixa tota la recança de l'atzar i tota l'esperança del retorn, i que us deixa tanta de melangia per la gràcia fugitiva i tant de conhort per la gràcia endevinada... Amb el desig de trobar-la i amb la sensació de què el trobar-la no és una facilitat, sinó